

regimen viventibus et religionis exemplum dimisit. A Maii^b æthera penetravit regna duce Christo, cui est ipse autem cum victoriæ pace^a tertio Kalendas virtus et honor in sæcula sæculorum. Amen.

^a Legendum iv Kalend. Maii, quemadmodum constat ex antiquis Martyrologiis Wandalberti et Adonis, qui Ado Eusiasium primo loco ita commendat: *iv Kalend. Maii depositio S. Eustasii abb. discipuli S. Columbani, qui Pater ferme sexcentorum exstitit monachorum, et vitæ sanctitate conspicuum, etiam miraculis claruit.* Corpus S. Eustasii (ut doctissimus Henschenius adnotavit) asservatur Wargavillæ, vulgo *Vergaville* in Lotharingia, in abbatis sanctimoni-

lium ord. S. Bened. diœcesis Mettensis prope Dieuzam oppidum (*Dianze*) aquis salariis percelebre, quo in loco S. Eustasius maxime in liberandis energumenis et amantibus restituendis elucet.

^b Anno scilicet Christi 625. Nam in Vita S. Salbergæ, num. 7, curam fratrum Luxoviensium tribus non parum minus egisse lustris dicitur post Columbanum, qui anno 610 Luxovio pulsus est. Eustasius successit Walbertus seu Waldebertus.

VITA S. ATTALÆ

ABBATIS BOBIENSIS SECUNDI.

(Ex Mabill., Acta ordinis S. Benedicti.)

CAP. I. *Attala Columbani successor ab Arigio instructus Lerinum petit.* — Cum ergo venerabilis Columbanus de hac luce migrasset, ejus in locum Attala^a affectus est omni religione laudabilis: cujus post magistrum virtutes claræ fulserunt. Hic ex Burgundionum genere nobilis natione fuit, sed nobilior sanctitate per vestigia magistrum secutus. Sed qualiter rudimenta illius inter ipsa primordia uberem profectum acquisierint, prætermittendum non est. Itaque cum patris studio nobili liberalibus litteris imbutus fuisset, ^b Arigio cuidam pontifici a genitore commendatus est. Sed cum se nihil utilitatis agere cerneret, cœpit rudis affectus ad potiora anhelare, deditque operam ut, postpositis phaleramentis sæculi, monachorum jungeretur cohorti. Clam ergo a sodalibus progressus duobus pueris contentus ad Lirinense cœnobium venit, quo diu vitam degens cum nequaquam cerneret regularis disciplinæ habentis cæteros colla submittere, cœpit anxio animo trutinare quo potioris consilii aditus viam panderet. Progressus ergo inde ad B. Columbanum Luxovio tenus venit. Quem vir sanctus cum ingenii sagacis solertem esse cerneret, suo ministerio junxit, ac in omnibus divinis monitis erudire tentavit.

CAP. II. *Abbas factus a suis exagitatur.* — *Pœna rebellium monachorum.* Ergo cum egregie post B. Columbanum supradictum cœnobium regeret et in omni disciplina regularis tenoris erudiret, contra eum antiqui anguis versutia letiferum discordiæ virus noxiis retibus laxare cœpit, excitans aliquorum contra eum corda subditorum, qui se aiebant nihil fervoris austeritatem ferre non posse, et arduæ disciplinæ pondera portare non valere. At ille sagaci ut erat animo pia fomenta præbere, et salutaris antidoti quo sanies putrefacta abscederetur potum dare studens, mollire tumentia corda nitebatur. Denique castigatos cum secum tenere non valeret, mœrore animi turbatus multis precibus cum pietatis obsequio

^a Nempe apud Bobiense monasterium, ut ad præfationem Vitæ S. Columbani dictum est, quod etiam ex cap. 3 sequenti constat.

^b Is est S. Arigio seu Aridius Vapincensis episco-

B prosequatur ut se non relinquerent, et ab arduo itineris calle non deviarent, reminiscerenturque Patres per mortificationem et contemptum præsentis vitæ regna cœlorum possidere. Cumque se nihil jam proficere cerneret, nec alibi trahentes animos suæ societatis habentis irretiri posse vidisset, pertinaces ire sinit; qui postquam segregati sunt ab eo, alii eorum marinis sunt sinibus recepti, alii locum eremi libertatem habendam petiere. Qui temeritatis suæ atque arrogantia inibi positi, mox in obtutu damna sentire. Nam cum his in locis morarentur, et virum Dei suis detractionibus lanarent, unus eorum qui Rocolenus dicebatur, qui et jargiorum, ut credebatur, incrementa ministrabat, subito igne febrium accensus inter pœnas incendii clamare cœpit se, si valuisset, ad B. Attalam venire velle et admitti criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere ei licuit obmutuit, ac extremum halitum dimisit. At hi qui adorant, videntes viri Dei injurias divina ultione vindicari, plurimi eorum ad virum Dei remeant, suasque noxas confitentibus se in omnibus si recipiantur emendaturos pollicentur. Quos vir sanctus miro gaudio ac æ luporum ore ereptas vestes recepit suisque locis suis agnoscentes culpas restituit. At vero alii qui verecundia præveniente vel temeritate ac arrogantia vitio maculati redire noluerunt et datum pœnitentiæ locum non redeundo contempserunt, diversis modibus sunt direpti: ut manifeste daretur intelligi, nocios eos fuisse ejus in excitanda contumaciæ incrementa, quem ultio divina percusserat, et propterea cum cæteris veniam non meruisse. Nam unus eorum Theodemundus nomine securi percussus interit; alius dum parvi fluminis alveum transmearet, irretitis poplitibus per parvulam fluvii undam necatus est; tertius vero, qui Theutarius dicebatur, eam se in mare portaturum carinæ tradidisset, dimersus est. Videntes hæc qui adhuc supererant, verecundia

pus, qui concil. Valentino et Matisconensi ii anno 585 interfuit, et dalmaticarum usum a Gregorio Magno obtinuit, regest. lib. vii, ep. 113. Ejus Vitam lege apud Philippum Labbeum, tom. I Biblioth.

subnata post socios ad B. Attalam repedant. Qui ab ipso ut superius alii recepti et salvati sunt.

CAP. III. *Fluvii inundationem compescit.* — Alia ab eo patrata miracula omnium in supradicto monasterio fratrum testimonio approbantur: inter quos ego positus et beati viri ministerio deputatus tenebar, cum quodam in tempore fluvio eius superius mentionem fecimus, Bobius nomine, turgidis aquarum molibus violenter ac rapaci cursu defluens, ut solent torrentes ex Alpium cacuminibus dilapsi et imbrium effusione aucti, ita iste saxorum rupes et arborum congeries nimia vi tumescens coacervaret, molinum monasterii rapido cursu suffodere ac totam officinam ocios demergere nitabatur. Quo fragore audito custos molini nomine Agebodus ad molinum pergit, ut videret si tanti fragoris moles inibi dispendii damna generaret: ubi cum venisset, vidit nisi celeri auxilio subvenirent, cuncta fore diripienda; festinusque Patri nuntianda credit, ut solamen præbeat, quo opportune necessaria ex aquarum fluctibus liberarent. Ad quem vir Dei: Vade, inquit, voca mihi Sinoaldum diaconem, tu vero strata receptus somnum cape, nec metu aliquo detentus memorori corda submittas. Erat enim mane, priusquam aurora funderet grata lumina terris. Venit ergo Sinoaldus ad virum Dei, cui B. Attala ait: Apprehenso baculo quo sustentor vade ad Bobium, imperantisque voce dicitio signo dominicæ crucis prælato, ut istas desinat perfodere ripas, nec præsumptæ audaciæ modos suppleat, sed alia cedens latera ista sinat esse illæsa, imperiisque se cognoscat Domini recessurum. Quo viri Dei imperio supradictus vir obediens, cum fidei adminiculo pergit, et imposito ripæ baculo imperat ut se ex viri Dei præceptis, annuente divina potentia, illo promoveret a loco, atque collis latera violento conatu cedat: moxque obediens fluvius relicto alveo collis latera cedens, fluentia per ardua collis latera velut ales strictos latices sustentabat, quoadusque alvei concava paterent, quo sustentante liquido fluerent. Jamque prorumpens aurora mundo ut lumen panderet surgebat, et cepit intra semetipsum cogitans Sinoaldus dicere: Vadam et videbo si viro Dei violenti fluctus obediunt. Venitque ad ripam alvei, et vacuum cernens, spectabat qualiter alterius collis latera cederet, ut sibi alveum quo flueret aperiret. Festinusque ad virum Dei venit, peractæ victoriæ tropæam nuntiavit. Cui vir Dei: Nullatenus me, inquit, in hoc sæculo vivente ulli dicere præsumas. Procul dubio ut ne favor adulatorum cor plenum virtutibus macularet. Quod vitium quamvis diversis sint virtutibus ditati, ab omnibus est sanctis studiose fugiendum. Nam hoc callidus hostis malitiose studet ut dum in majoribus ac certis culpis sanctos Dei maculare non valet, saltem vel in occultis quæ minima videntur polluat.

CAP. IV. *Digitum monacho abscissum restituit.* Factumque est deinceps, cum aliquo in tempore

• La Trebie, flumen.

A unus monachorum nomine Fraimericus ad frumenta serenda vomere tellurem excoleret, subito stivæ firmitatem duræ glebæ asperitas peremit atque confregit. Quam cum supradictus frater componere conaretur, subito et inopinato ictu ferramenti pollicem ex læva præcidit, sulcoque conditum superposita gleba velut funus sepulturæ tradit, relictoque vomere ad monasterium pergit, Patrique confessione humo prostratus prodit. Quod videns vir Dei: Ului est, inquit, pars abscissi pollicis? At ille fatetur a se terræ conditum, sulcoque sepultum. Male, ille ait, fecisti; cur mihi non detulisti? concito ergo gradu nulli causam indicans perge, sumptoque eo huc deporta. Ille itaque egressus pergit; imperatumque pollicis damnum deportat. Erat enim spatium per ardui montis dorsa flexuoso itinere tendentia vel interfluentis • Triviæ alveum quasi milliarii unius. Porro vir Dei suscipiens frustra pollicis, ausis salivæ illitum manni junxit, conjunctusque pollex carnis glutino velut antea fuerat adhæsit, tacitoque silentio ut abeat imperat. O mira virtus Omnipotentis! qua sic suos in terris glorificat, ut frigida abscisæque membra eorum interventu pristino decori reddat.

CAP. V. *Puerum moribundum sanat. Ejus virtutes.* — Isdem etenim vir cum quodam in tempore ad Mediolanum urbem venisset, ibi quidam puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, vitæ tantum expectabat exitum: cujus parentes audito B. Attalæ adventu festino ad eum properant cursu, eumque precantur ut illis subveniat. Quod cum vir Dei dissimulare voluisset, flentibus ac terribilibus sacramentis eum compellant, ut prius non eat quam noxius ardor se supprimat, ne isdem languidus eo abscedente vitalibus privetur auris. Anxius ergo et popularis favoris tumores fugiens: he, inquit, ego ut potero vos prosequar. Veniens ergo basilicas et sanctorum loca circuit, proque infirmo precatur ut protinus sospitati reddatur. Deinde ut promissæ fidei impleter effectum, ad infirmum festinus venit, et ne quis largitoris hujus muneris præco existeret, domum latenter ingressus infirmum attingit, moxque virtus divina sanctis precibus favens sospitati pristinæ ægrum reddidit. Grates simul parentes Conditori referunt, qui sic suorum ad petitiones famulorum pietatis suæ accommodat aures. Erat enim isdem vir gratus omnibus, singularis fervoris, singularis lenitatis in peregrinis et pauperibus: noverat et superbiam resistere, et humilibus subditus esse; sapientibus condigna respondere, et simplicibus mystica aperire. In solvendis ac disponendis quæstionibus sagax, adversus hæreticorum procillas vigens ac solidus, fortis in adversis, sobrius in prosperis, temperans in omnibus, discretus in cunctis. Redundabat amor et timor in subditis, redolebat doctrina in discipulis; nullus juxta eum vel mœrore tenebatur, vel nimia lætitia extollebatur.

CAP. VI. *Obitum suum divinitus prædicat.* — Jænæ ex patria reditum accelerare facit. Cumque jam eum ab ærumnis hujus sæculi rerum Reparator liberare

vellet, monstrare ei per visionem voleit ut de mundo egressurus paratum in omnibus iter haberet, quia-
 quaginta dierum spatio suspensio, quo iter pararet
 venturum : sed non aperte viri Dei animus cognov-
 erat iter istud exitum esse vitæ, an ad alium quem-
 cunque locum esset progressurus. Utrumque tamen
 vir Dei præparat. Septa monasterii densat, tegu-
 menta renovat, omnia roborat, ut si abeat nihil im-
 becille dimittat : vehicula quoque refovet, libros
 ligaminibus firmat : suppellectilia ablui, dissuta con-
 sui, corrupta componi, calciamenta parari, ut omnia
 præsto sint jubet. Ipse vero jejunio et vigiliis atque
 orationibus corpus afficit, ita ut nunquam intentias
 antea in oratione visus fuisset desudare. Et ne cui
 ridiculum videatur, referam quid in me isdem vir
 egerit. Cum jam novem annorum per circulum in
 monasterio conversatus fuisset, et sæpe parentibus
 postulantiibus ut eos ex permissu suo viserem, nec
 impetravissent ; nullo exinde mentionem faciente
 ait : Vade festinus, filii, et matrem fratremque visita,
 et nulla mora præpediente revertere. Cumque dif-
 ferrem et temporis opportunitatem evenire in proximo
 dicerem (erat enim tempus nimii frigoris, tempus
 scilicet Februarii), at ille ait : Accelera aggredi
 iter quod tibi dixi. Nescis utrum in postmodum li-
 ceat agere. Datis ergo comitibus Blidulfo presbytero
 et Hermenoaldo diacono, de quorum religione nihil
 dubitabatur, ad destinatum pervenimus locum ^a.
 Erat enim locus Sigusia, urbs nobilis, quondam
 Taurinatum colonia, a monasterio distans centum
 quadraginta millibus, ubi ut pervenimus, gratuite a
 genitrice post tantorum intervalla annorum suscepti
 samus, sed non diu optato genitrix fruitur dono.
 Nam eadem nocte febre correptus inter incendia
 clamare cœpi, me viri Dei precibus torqueri, ne inibi
 contra interdictum quantisper morarer : si non me
 cito moveant, quocunque potuissem conamine ad
 monasterium repedare, me cito morte prævenien-
 dum. Mater ad hæc : Melius mihi esset, filii, ut te
 ibi sanum scirem quam hic mortuum dederem. Fa-
 teor longum fuit diei expectare adventum. Vix
 erumpente surora, retro repedare studuimus, me
 nec quidquam cibi capiente, donec medii pene itin-
 eris loca pertingeremus. Festinantibus ergo ac iter
 urgentibus sospitatem rursus recepi, venientesque
 ad monasterium Patrem jam febribus detentum
 reperimus ac morti proximum : quibus visis gra-
 tulatus est. Sicque aperte cognovimus viri Dei in
 hoc prævaluisse preces, ut me vis febrium urge-

^a Apud Bedam et Vincentium Barralem in Chronol. Lerin. hæc leguntur : « Ad destinatum pervenimus locum, a monasterio distantem centum et quadraginta millibus. Ubi cum venimus, gratuita pietate a genitrice, » etc. Ex nostra vero lectione, quam ex mss. Compendiensi et Regniacensi eruimus, apparet quæ fuerit Ionæ patria, quem nonnulli Scotum seu Ilibernum perperam fingunt.

^b Nimirum anno 627. Nam Ariovaldo Langobardorum rege in Adalvaldi locum subrogato (quod anno 628 contigisse ex Paulo diacono in lib. iv Hist. Lang., cap. 5, constat) adhuc in vivis erat Attala, a

ret cito ad monasterium ante ejus exitum redire,

CAP. VII. *Crucem salutæ. De sua salute certus factus moritur.* — Cui cum jam in supremis vitæ præsentis hora fungeretur, cum adhuc vigens habitus superesset, se foras cellulam protrahi jubet : surgensque de stratu quo valebat conamine, sustentantibus undique fratribus foris cellulam progressus, aspiciens crucem quam ipse in eodem loco poni præceperat, ut egrediens ingrediensque cellulam, tactu ejus suam frontem muniret, cœpit mœstas lacrymas fundere ac tropæum crucis memorare : « Ave, inquit, alma crux quæ mundi pretium portasti, quæ vexilla ferens æterna te nostrorum vulnerum medicinam attulisti : tu cruore ejus illita es qui ut genus humanum salvaret e celo in hanc lacrymarum vallem descendit, qui in te primi Adæ regem extendit dudum, geminamque secundus Adam lavacro maculam abluit. » Dumque hæc ageret, precatur omnes ut abeant seseque cellulæ reddant, sibi que paulisper locum quietum præbeant. Abentibus ergo omnibus, unus tantummodo nomine Blidemandus post tergum viri Dei tacito anhelitu stetit, cogitans viri Dei poplites fessi ut erant, fractis comatibus ensium si incidissent, se ad suscipiendum eum paratum fore. Cum ergo nullum superesse putaret, cœpit Conditoris clementiam cum lacrymarum ubertate conquirere ut largitatis suæ sibi ac si indigno dona largiri dignaretur, et veteres maculas delens, omnia saluti redintegraret, hancque antiquam misericordiam exercens se celesti munere non abdicaret. Tum inter mœsta suspiria et fluentes lacrymas costas intuens, vidit sibi subito eadem apertos, quos per multarum horarum spatia intuens uberes cordis regitus promebat. Gratias deinde refert Omnipotenti, qui sibi januas cœli apertas monstraret, quas post paululum corporis membris anima exuti penetratura esset. Facto inde signo jussit ut fratres advenirent, qui eum cellulæ redderent. Hæc nobis supradictus frater eadem die retulit. Hanc quippe consolationem famulo suo Christus ostendit, ut extremos habitus securus de futura venia, imo gloria ovans dimitteret. Quod vir Dei occultare voluisset, si supradictus Blidemandus abdite post ejus dorsum non remansisset. Altera vero die valedicens fratribus omnibus, exhortans eos ut cœptum iter non relinquerent, sed in melioribus actibus roborati quotidie perseverando firmarentur. Consolatus ergo cunctos, vitæ præsentis nexibus absolutus, ^b animam celo reddidit. Merito enim rerum Reparator sanctos omnes virtutum

quo Blidulfus monachus Ticinum missus et obvium habuit Ariovaldum regem Langobardorum, » inquit Jonas in Vita S. Bertulfi infra. At Honorius papa Bertulfo Attalæ successori privilegium concessisse tertio Idus Januariæ, indict. 1, seu anno 628 legitur in Italiæ Sacræ tom. IV, ubi de episc. Bob. Et S. Blitmundus Attala mortuo in monasterium Lœccaense reversus est vivente adhuc Chlothario regi, ut ex fine Vitæ S. Walarici probatur. Anno prædicto Chlotharii mortem præcedente, Christi 627, B. Attala mortuus est, et quidem vi Idus Martiæ, 1000 Usuardo, qui eum Attalum vocat.

copa adornat sicut scriptum est : *Spiritus ejus orna-* A anhelantes, ejus præceptis parere student, ut de la-
vis celos (Job xxvi, 13); quia illi ad cœlestem vitam bore fructus recipiant vitæ æternæ.

VITA S. BERTULFI

ABBATIS BOBIENSIS TERTII.

(Ex Mabill., Acta ordinis S. Benedicti.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitam sancti Bertulfi Bobiensis abbatis tertii, Venerabili Bedæ falso ascriptam, a Surio expolitam restituere tentavimus. Eam reperimus, at mutilam, in quodam monasterii nostri Compendiensi apographo, in quo Jonæ lucubrationes, excerpta sancti Eustasii abbatis Vita, hoc modo dispositæ sunt, ut Vita sancti Columbani unum librum, Vita sancti Attalæ abbatis alterum, narratio de rebus mirificis in Burgundofaræ monasterio Eboriacensi patris tertium constituat distinctum in XVIII capitula; quorum tertium decimum sancti Bertulfi abbatis Bobiensis Acta qualia hic subjiciuntur comprehendit, alia quinque (quæ quidem in ms. Cod. lacero desiderata ex Surio supplevimus, quorundam monachorum Bobiensium præclara facta mortemque egregiam præstringunt. Jonas auctor rebus pene omnibus testis adfuit.

INCIPIT VITA.

1. Quam præclara sint monumenta justorum, doctorum ordo per temporum vicissitudines studuit posteritati declarare. Quæ ergo nunc nostris noscuntur patrata temporibus, nequaquam silentio negligentis somno torpente sunt prætermittenda, ut sicut nobis præcedentium exempla uberius religionis studia generant, ita postmodum posteritati nostrorum temporum augmenta pariant; dumque aliis imitanda propagamus, nobis sæpius memoranda opposimus. Venerabilis etenim Bertulfus Eboiensis cœnobii præsul, cujus superius fecimus mentionem (*In prologo Vitæ S. Columbani, et in Vita S. Attalæ*), quis quantusque fuerit, a nobis non est omitendum tradere memoris, sed prius qualis conversatio in sæculo fuerit memorandum est.

2. Fuit enim genere nobilis, licet gentilis, consanguineus Arnulfi Mettensis urbis pontificis. Qui cum præfatum pontificem Arnulfum ad cultum religionis post aulicos honores, infulas, pompasque sæculi ad religionis studia anhelare perspexit, nisus est et ipse calcando terrena cœlestia desiderare. Postposuit patrem, natale solum, pompas orbis juxta Evangelii vocem; postremum amissione rerum nudus tollendo crucem ad semetipsum abnegando secutus est Christum. Junctus suprascripto pontifici Ar-

nulfo^a, cum ipso tantisper moratus est. Deinde ad venerabilem virum Eustasium perrexit, quo diu subiectus sanctæ regulæ, religionique gratus omnibus mansit.

3. Exin adventante beato Attalæ ex Ausoniæ (Italia) partibus, cum voluntate et pacis venerabilis vinculo vir Eustasius ejus societati subiectus est, quia erat illis cor unum et anima una, nec quidquam discordiæ manebat, sic [supple ut] mutuo ac vicissim subiectos sibi commutarent. Abiit ergo post vestigia venerabilis Attalæ, Ausoniæque sinibus receptus, in Eboiensi cœnobio sub obedientia beati Attalæ permansit. Cumque Repertor rerum sæpefatum Patrem Attalam ad cœlestia regna post ærumnas sæculi evexit, omnis concio monachorum voce animoque unito: In paterno honore, aiunt, Bertulfum sublimamus. Qui per tredecim annos omni diligentis studio plebem docere ac imbuere salubribus monitis non omisit. Sed quid in his temporibus gesserit, memoriæ tradendum est.

4. Cum jam egregiis moribus bonitate et disciplina, scientiaque moderante, plebem regeret, cepit antiquus anguis quietem adversitatis ictu quatere. Excitavit quemdam Prowm nomine Dertonensis urbis pontificem, qui ut subiectum sibi præfatum abbatem cum cœnobii supplemento faceret omni vi iuteudebat. Aggrasus primum aulicos vel pontifices est vicinos muneribus tentare. Cumque sibi junctos gauderet, regi per eos suadere adiit. Regnabat enim eodem tempore Ariowaldus Longobardus. Sed cum nihil aliud a rege in responsis recepissent, nisi ut ecclesiastico jure probarent utrum cœnobio procul ab urbibus ita episcopali debeant ministrare dominio, ille omnes quos potuit suo intentui jungit.

5. Cumque hæc agerentur, unus ex aulicis clam præfato Bertulfo quod rei fomenta gestirent mandavit. Ille missos experiendi causa ad regem direxit, quibus Ariowaldus: « Non, inquit, meum est sacerdotum causas discernere, quas synodalis examinatio ad purum debet adducere. » Sciscitantur illi si illorum sit fautor consilii. Nequaquam ait se eis favere,

^a Arnulfus nondum in solitudinem secesserat cum ipsi junctus est Bertulfus, sed adhuc in episcopatu degebat. Eustasius siquidem ad quem postea Bertulfus relicto Arnulfo se recepit, decessit anno 635, quo anno sanctus Arnulfus « Mettensium præsul, » inquit Frodoardus in lib. 1 Hist. Rheim., synodo Rheimensi sub Sonnatio celebratæ « invenitur interfuisse. »

^b Surio *Procum Cleronensis urbis pontificem*, insigni menda, cum scribendum sit *Dertonensis*. Est au-

tem Dertona, seu Tortona, urbs Liguriæ episcopalis sub metropoli Mediolanensi, meda inter Genuam et Placentiam. Codex Compendiensi distincte habet Prowm nomine *Dertonensis urbis pontificem*, nec aliter prætulisse videtur Codex quo usus est Surius, quamvis incertum sit num vitiatum non sit episcopi nomen, qui in Italia sacre tomo IV Penus sive Pius et Proculus dicitur.